

УДК 336.226

І. Г. Ткачук

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені В. Стефаника»,
заслужений діяч науки і техніки України, м. Івано-Франківськ

Т. М. Мигович

кандидат економічних наук,
викладач кафедри фінансів
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені В. Стефаника», м. Івано-Франківськ

О. І. Юган

студент-магістрант
спеціальності 8.03050801 «Фінанси і кредит»
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені В. Стефаника», м. Івано-Франківськ

МЕХАНІЗМ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

У статті досліджується необхідність реформування механізму майнового оподаткування в Україні. Автором визначено переваги і недоліки, притаманні вітчизняному механізму майнового оподаткування в сучасних умовах. Охарактеризовано принципи, на яких повинно базуватись функціонування механізму майнового оподаткування. Побудовано модель реформування механізму майнового оподаткування в Україні.

Ключові слова: майнове оподаткування, податок на майно, місцеві податки, реформування механізму майнового оподаткування.

Tkachuk I., Myhovych T., Yuhan O. THE MECHANISM OF PROPERTY TAXATION IN UKRAINE AND THE NEED ITS REFORMATION

The article examines the need to reform mechanism of property taxation in Ukraine. The author defines the advantages and disadvantages inherent in the domestic property taxation mechanism in modern conditions. Principles which should be based on the functioning of the property tax are characterized. The model of property taxation mechanism reform in Ukraine.

Keywords: property taxation, property tax, local taxes, property tax reform mechanism.

Процеси реформування фінансової системи, які на даний час переживає Україна, актуалізують питання переорієнтації системи оподаткування в напрямі ефективності та відповідності вимогам часу з одночасним поєднанням інтересів держави і платників податків. В цьому контексті чільне місце належить ключовій складовій економічної політики – управлінню податковими надходженнями на місцях, яке, в значній мірі, визначається наявністю відповідних доходів окремих територіальних утворень. На тлі децентралізації та реформування принципів управління регіональним розвитком, суттєво зростає роль майнового податку як джерела доходів місцевих бюджетів. Проте недоліки у майновому оподаткуванні не дозволяють розглядати його в контексті подолання дефіциту місцевих бюджетів та бюджетної консолідації. Зазначене доводить необхідність проведення дослідження у напрямі реформування майнових податків.

Значний внесок в обґрунтування необхідності удосконалення майнового оподаткування зробили багато українських науковців [1, 2-4,6], серед яких Дубовик О., Дубровський В., Черкашин В., Шуліченко Т., Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. та інші.

Відаючи належне проведеним науковим дослідженням, варто відзначити, що невирішеними

залишаються питання висвітлення податку на майно в контексті підвищення надходжень місцевих бюджетів та комплексного підходу щодо реформування механізму майнового оподаткування.

Метою статті є обґрунтування теоретичних основ та прикладних аспектів реформування механізму майнового оподаткування в сучасних умовах в Україні.

На даний час децентралізація усіх сфер вітчизняної економіки є питанням різноманітних дискусій, накових та практичних досліджень. Зокрема, встановлення самостійності та незалежності місцевих органів влади залежить від бюджетної децентралізації, оскільки вона сприяє можливості швидкого вирішення першочергових питань місцевого значення.

На нашу думку, в контексті процесів політичної та фінансової децентралізації місцеві бюджети набувають особливого значення, оскільки через них встановлюються взаємовідносини між органами самоврядування та підприємствами, установами, організаціями, населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці щодо розподілу фінансових ресурсів для ефективного соціального та економічного розвитку. Тому важливим є наявність відповідних джерел доходів

місцевих бюджетів. Серед них визначальну роль займають податкові надходження як важливий інструмент зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування.

Одним з найбільш потужних джерел доходів місцевих бюджетів у всьому цивілізованому світі і найбільш розповсюдженими виступають майнові податки. Податок на майно виконує не тільки фіскальну роль, наповнюючи дохідну базу бюджетів органів місцевого самоврядування, а й впливає на формування структури особистої власності громадян. Підвищення або зниження ставок податку на майно, надання різного роду пільг дозволяє зменшити майнову диференціацію населення. Співвідношення фіскального і регулюючого призначення змінюється залежно від завдань, які стоять перед суспільством на певних етапах соціально-економічного розвитку [1, с. 96].

Законом України № 71-VIII від 28.12.2014 р. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» внесено зміни щодо майнового оподаткування. Тому на даний час податок на майно складається з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортного податку; плати за землю [2].

Податки на майно мають вагомі переваги над іншими податками, зокрема:

- стимулюють власників краще використовувати наявні активи, або продавати їх більш ефективним власникам – разом це призводить до підвищення ефективності використання майна;

- забезпечують точніше – бюджети місцевих територіальних громад стабільним джерелом надходжень;

- створюють для органів місцевого самоврядування підґрунтя для формування додаткових стимулів збільшувати привабливість своїх територій для проживання та ведення бізнесу, адже це, в свою чергу, збільшує ринкову вартість земель та нерухомості на цій території;

- у разі спроби ухилення від сплати, завжди є наявним об'єкт податкової застави, на який може бути накладено адміністративний арешт, і від продажу якого можна отримати надходження, необхідні, аби погасити податковий борг;

- є передбачуваними для платників [3].

Водночас у майновому оподаткуванні є недоліки, серед них:

- як і будь-який фіксований податок, податок на майно підвищує ризик для платника, адже його доводиться сплачувати навіть за відсутності доходів,

- регресивність, тобто чим більший дохід, тим менший відсоток від нього доводиться сплачувати у вигляді податку.

- складність адміністрування податку на майно.

Тому майнове оподаткування має загалом багато переваг і в сучасних умовах в Україні може стати ефективним інструментом економічного зростання. Проте механізм майнового оподаткування в Україні повинен функціонувати на засадах та з урахуванням тенденцій розвитку майнового оподаткування промислово розвинених країн. Ці тенденції

формувався під вирішальним впливом міжнародної податкової конкуренції, європейської податкової гармонізації і координації національних податкових політик, що важливо враховувати з огляду на необхідність зміцнення позицій України в економічній конкуренції та досягнення стратегічної мети – інтеграції в ЄС.

Майнові податки є важливою ланкою податкової системи більшості країн світу, посідаючи достатньо вагоме місце в загальнодержавних доходах та виступаючи основою місцевих бюджетів багатьох держав. Вони, маючи переваги прямих податків, містять великий регулюючий та фіскальний потенціал [4, с.168].

З 2015 року спостерігається позитивна тенденція до збільшення обсягів надходжень від майнових податків до місцевих бюджетів, а саме місцеві податки і збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Так, частка місцевих податків і зборів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів зросла із 5,4% у 2012 р. до 22,4% у 2015 р., а обсяг — з 5,5 млрд грн. до 27,0 млрд грн [5, с. 67].

Проте показники динаміки доходів бюджетної системи України впродовж останніх років свідчать про значну їх залежність від податкових надходжень, частка яких у середньому у доходах зведеного, державного та місцевих бюджетів становить 80,31%, 79,12% і 84,27% відповідно .

Це свідчить про те, що з однієї сторони бюджети значною мірою залежать від податкових надходжень, з іншої – держава, акумулюючи через бюджети податкові платежі, вилучає досить суттєву частину доходів їх платників, тобто відбувається подальше збільшення рівня податкового навантаження на суб'єктів господарювання. Окрім цього, це свідчить про збільшення активності такого інструмента державної політики, як податки, отже, державна активність зростає вищими темпами порівняно із темпами соціально-економічного розвитку, а також підвищується рівень централізації. За таких умов надалі інструменти фіскально-бюджетної політики гальмуватимуть зростання ВВП та негативно впливатимуть на наповнення місцевих бюджетів [6].

Незважаючи на численні зміни, що вносяться до податкового законодавства і спрямовані на удосконалення чинного механізму майнового оподаткування, він і надалі потребує реформування задля забезпечення відповідності інтересів держави та платників податків, уникнення корупції, а також для зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування та можливості задоволення потреб окремих територій.

Функціонування механізму майнового оподаткування повинно базуватись на наступних принципах:

- єдиного підходу – визначення платника податку, об'єкту оподаткування, джерела сплати податку, податкового періоду, ставок податку, строків та порядку сплати.;

- рівності усіх перед законом, недопущення податкової дискримінації;

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

- соціальної справедливості та фіскальної достатності – шляхом справедливого розподілу податкового навантаження як на фізичні, так і на юридичні особи;

- адміністративної простоти й економічності оподаткування – шляхом удосконалення механізму майнового оподаткування;

- стабільності оподаткування – шляхом недопущення зміни ставок податків і зборів та

механізмів їх адміністрування пізніше, ніж за 6 місяців до початку нового бюджетного року, у якому мають почати діяти нові правила та ставки;

- економії – скасування економічно необґрунтованих податкових пільг;

- вигід – отримання вигід платниками податків, виходячи з обсягу благ, які отримуються від держави. Тобто всі майнові податки або їх частка повинна мати цільове призначення.

Ефективність

реформування майнового оподаткування залежить від здійснення низки заходів загальноекономічного та прикладного характеру.

На загальноекономічному рівні для ефективного реформування необхідним є забезпечення макроекономічної, соціальної і політичної стабільності в суспільстві; наявність, крім фіскальних, достатніх умов для активізації інвестиційних процесів, зокрема надійного захисту також прав власності, захист яких забезпечуватиметься незалежною судовою і виконавчою гілками влади; реформування бюджетної системи з урахуванням вимог Європейської хартії про місцеве самоврядування, забезпечення відповідності бюджетних видатків інтересам населення; узгодження

податково-бюджетної і грошово-кредитної політики; забезпечення прозорості економічних відносин; зниження рівня корупції; здійснення реальних кроків на шляху становлення правової держави; ефективне використання коштів державного бюджету, одержаних у результаті сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), раціоналізації структури державних видатків з метою збільшення обсягу державних інвестицій у людський капітал (рис.1).

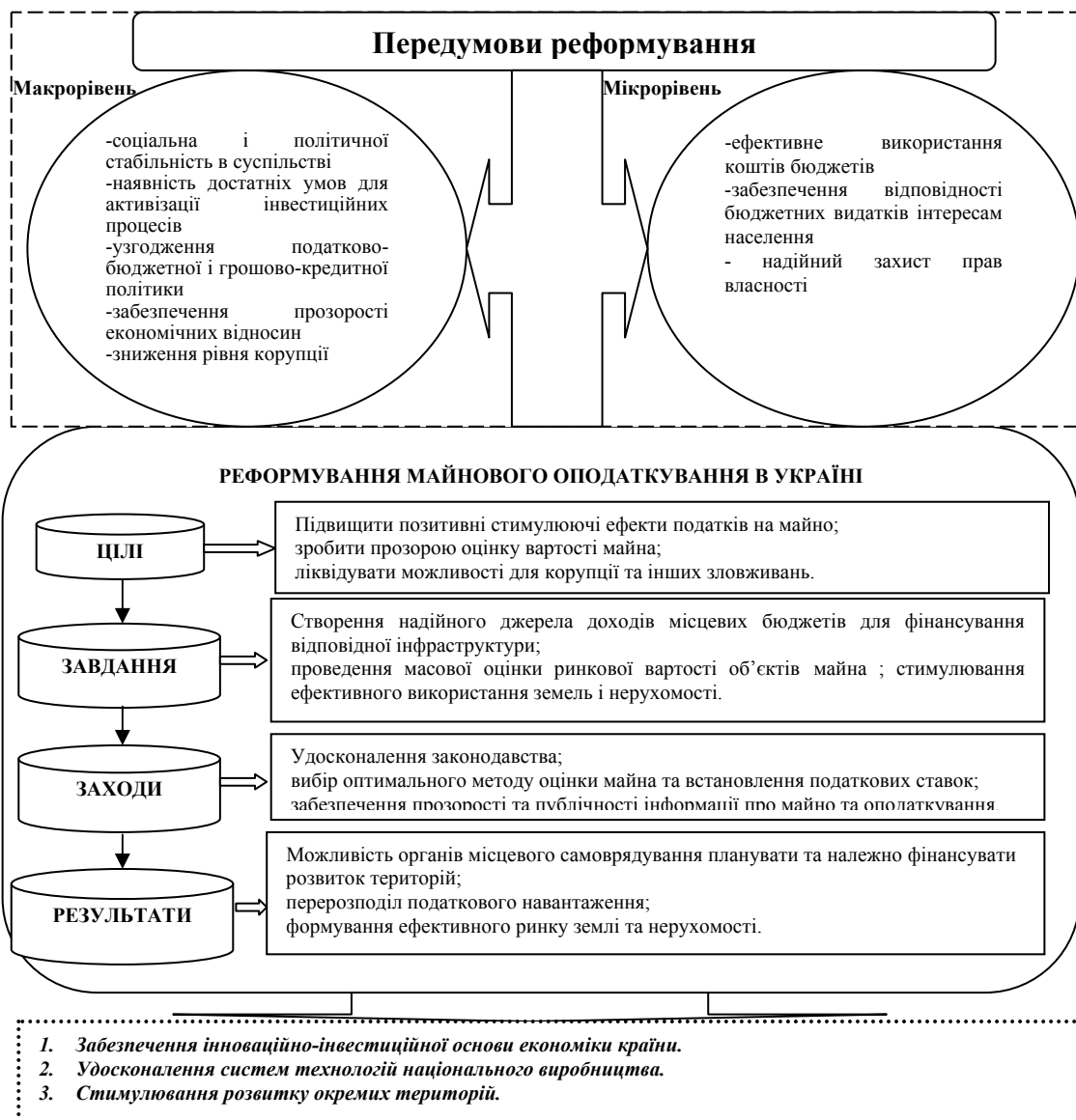

Рис.1. Модель реформування механізму майнового оподаткування в Україні

Реформування на практичному рівні передбачає виконання ряду завдань, зокрема, створення стабільного та надійного джерела доходів місцевих бюджетів з метою отримання коштів для фінансування відповідної інфраструктури; збільшення обсягів надходжень від податків; скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування; стимулювання економічного розвитку окремих територій через стимулювання ефективного використання земель та розвитку ринку землі і нерухомості, забезпечення

раціонального використання земельних ресурсів; проведення збалансованої політики вдосконалення механізму майнового оподаткування на середньо- і довгострокову перспективу; проведення масової оцінки ринкової вартості об'єктів майна.

Ми вважаємо, що заходами із реформування механізму майнового оподаткування в Україні мають стати удосконалення законодавства; вибір оптимального методу оцінки майна та встановлення податкових ставок; забезпечення прозорості та публічності інформації про майно та оподаткування.

Виконання поставлених завдань забезпечить надання можливості органам місцевого самоврядування планувати розвиток регіонів на основі стабільного й надійного джерела доходів, що буде сприяти укріпленню політичної стабільності регіонів та збереженню України як єдиної держави; справедливий розподіл податкового навантаження між платниками податків в залежності від вартості майна, яким вони володіють; залучення інвестицій.

В Україні в сучасних умовах розвитку ринкових відносин важливим завданням функціонування податкової системи є збільшення регулюючої та стимулюючої функції податків. Це зумовлює посилення ролі оподаткування майна як фінансової основи місцевого самоврядування. У цьому контексті найбільш перспективним є його реформування задля створення стабільного та надійного джерела доходів місцевих бюджетів та стимулювання економічного розвитку територій на середньо- і довгострокову перспективу. Надходження від майнових податків повинні стати основою формування місцевих бюджетів України, що особливо важливо в сучасних умовах нестачі фінансових ресурсів на місцевому рівні та при значному скороченні місцевих податків. Удосконалення податкової системи в цілому та механізму майнового оподаткування зробить можливим забезпечення інноваційно-інвестиційної основи функціонування та зростання економіки країни, стимулювання зростання економіки як окремих територій, так і держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Дубовик О. Ю. Проблеми майнового оподаткування в Україні / О. Ю. Дубовик // Розвиток національної економіки: теорія і практика. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 96-97.
2. Закон України № 71-VIII від 28.12.2014 р. «Про

внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України : Закон України від 28.12.2014 № 71-19. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

3. Дубровський В. Як удосконалити податок на нерухоме майно в Україні? [Електронний ресурс] / Дубровський В., Черкашин В. – Режим доступу : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28998.pdf>

4. Шуліченко Т. В. Майнові податки: теоретичні аспекти / Т. В. Шуліченко // Вісник ХНУ. – 2010. – № 3. – С. 166–170.

5. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2016. — 80 с.

6. Дулік Т. О. Вектори розвитку сучасної фіскальної політики України [Електронний ресурс] / Дулік Т. О., Александрюк Т. Ю. – Режим доступу : <http://www.inter-nauka.com/issues/2016/2/796>

References

1. Dubovyk, O. (2015). Problems property tax in Ukraine. The development of the national economy: theory and practice. Ivano-Frankivsk, 96-97 [in Ukrainian].
2. Law of Ukraine (2014). "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on tax reform" from <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19> [in Ukrainian]
3. Dubovskiy, V., Cherkashyn, V. (2016). How to improve property tax in Ukraine? from <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28998.pdf> [in Ukrainian]
4. Shulichenko, T. (2010). Property taxes: theoretical aspects. Vol. 3, 166–170 [in Ukrainian].
5. Zubenko, V., Samchynska, I., Rudyk, A. (2016). Budget Monitoring: Analysis of Budget Execution in 2015. IBSEER project "Municipal Finance Strengthening Initiative (MFSI-II) implementation", USAID. Kyiv [in Ukrainian]
6. Dulik, T., Aleksandrjuk, T. (2016). Vectors of current fiscal Ukraine. from <http://www.inter-nauka.com/issues/2016/2/796> [in Ukrainian]